

VERENIGING MENTOREN KLINKEND ERFGOED

Orgelmentoraat in Nederland
Een nieuw netwerk voor monumentale orgels
Beleidsplan 2023-2026

vmke.nl

Orgels nemen als kunstobject en als muziekinstrument een substantiële plaats in binnen ons nationale monumentale erfgoed. Organisten, orgelmakers, componisten, vele luisteraars, bewonderaars en liefhebbers zorgen al eeuwen voor het behoud en gebruik van inmiddels vele waardevolle exemplaren. Hun kennis, ambacht, ervaring, kunstenaarschap, waardering en betrokkenheid, overgeleverd van generatie op generatie, zijn van onvervangbaar belang.

Orgels staan vooral in kerken. Deze historisch dikwijls belangwekkende gebouwen verliezen in toenemend aantal hun religieuze functie. Organisten, verbonden aan de kerkelijke organisaties, waren verantwoordelijk voor 'hun' instrument en voor onderhoud en herstel waren doorgaans voldoende middelen voorhanden of bijeen te brengen.

Dat verandert als een nieuwe organisatie gaat pogen een passende exploitatie van het gebouw te realiseren. Daarbij ligt een accent weliswaar vaak op een cultureel aanbod, maar het beheer en gebruik van het orgel schieten er meestal bij in. Zij hebben geen organist in dienst en beschikken doorgaans niet over het benodigde kennisnetwerk om de conditie van de orgels goed in de gaten te houden en het gebruik te stimuleren.

De VMKE wil en kan deze kenniskloof dichten met een nieuw netwerk van mentoren.

VMKE Achtergrond en oprichting

De Monumentenwacht constateerde bij haar periodieke kerkinspecties dat zij nauwelijks tot geen kennis in huis heeft om de conditie van orgels te beoordelen. Dit meldde de dienst bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), die op haar beurt een werkgroep samenstelde, bestaande uit de RCE en diverse orgeladviseurs. Vanuit deze werkgroep zijn landelijk mensen gezocht die op basis van kennis, ervaring en interesse eventueel bereid zouden zijn orgelinspecties uit te voeren. In oktober 2015 is tijdens een bijeenkomst in het Orgelmuseum in Elburg een bestuur gevormd om de oprichting van een vereniging van orgelmentoren voor te bereiden. Deze Vereniging Mentoren Klinkend Erfgoed (VMKE) wordt in 2016 opgericht en is officieel gepresenteerd tijdens de Monumentendag 2017 in Nijmegen.

Missie, visie en doelstelling

MISSIE

De VMKE wil een landelijk netwerk van mentoren opzetten. Mentoren, die persoonlijk zorgen voor een of meer 'historische' orgels. Zij helpen eigenaren/beheerders de instrumenten te waarderen, te gebruiken en te onderhouden. Door betrokkenheid en kennisoverdracht van mentoren komt de omgeving van orgels weer tot leven. Het netwerk versterkt daarbij het gevoel van samenwerking: we doen het samen.

VISIE

Na het wegvallen van de 'kerkelijke' bescherming neemt het orgelmentoraat deze over en kan zo voorkomen dat instrumenten buiten gebruik en dus in verval raken.

DOELSTELLING

Het blijvend actief gebruik van waardevol en belangrijk klinkend erfgoed is de uiteindelijke doelstelling van de VMKE.

vmke.nl

Wat is het orgelmentoraat?

Het orgelmentoraat is een netwerk van amateur-, semi- en professionele organisten (orgelmentoren), verenigd in de VMKE. Mentoren onderschrijven de gedragscode van de VMKE en als lid van deze vereniging zijn ze verzekerd tegen calamiteiten. De mentoren betalen voor het lidmaatschap geen contributie. De gedragscode en de verzekering zijn een keurmerk, een garantie van betrouwbaarheid voor de eigenaar.

Een orgelmentor heeft één of meer orgels onder zijn/haar hoede. Minimaal eenmaal per jaar maakt hij/zij een rapport op waarmee de eigenaar van het orgel wordt geïnformeerd over de conditie (technische staat) van het instrument. Daarnaast spelen zij regelmatig op de orgels en helpen zij ook bij het bedenken en uitvoeren van plannen voor een attractief gebruik van het orgel. De mentor wordt zo voor de eigenaar/beheerder een vertrouwenspersoon voor alles wat het orgel aangaat.

Het werkveld: Orgelmakers en -adviseurs

De orgelmentor opereert in hetzelfde veld als dat van de orgelmakers en de orgeladviseurs. Om valse concurrentie en dus inkomstenderving voor orgelmakers en -adviseurs te voorkomen, werkt de mentor op vrijwillige basis tegen een onkostenvergoeding. In de gedragscode is de bepaling opgenomen dat de mentor het instrument alleen inspecteert. Herstelwerk – hoe gering ook – laat hij aan de orgelmaker over.

Het mentoraat richt zich met name op de zogenoemde verweesde orgels: orgels in voormalige kerkgebouwen, zonder organist, nogal eens uit beeld geraakt van orgelbouwers en beheerd door organisaties, die geen gebruiksmogelijkheden zien van het instrument binnen een gezonde exploitatie.

De mentor herstelt het contact tussen eigenaar en orgelmaker. Laatstgenoemde krijgt daarmee een betere sparringpartner en weet zich verzekerd dat onderhoud en herstel in het teken staat van het daadwerkelijk gebruik van het instrument.

Bij de orgeladviseurs kunnen de mentoren voor advies terecht, wat de wederzijdse betrokkenheid eveneens versterkt.

Signalering

Leden van de VMKE kunnen in de eigen woonplaats/omgeving een signalerings-functie vervullen in gevallen dat de toekomst van een waardevol orgel op het spel staat, bijvoorbeeld bij de oriëntatie op een nieuwe functie van een kerkgebouw, waarbij het instrument immers ook de nodige aandacht verdient.

Mogelijkerwijs kan de VMKE in voorkomend geval wellicht worden aangemerkt als 'belanghebbende' in procedures waarin het (voort)bestaan van een behoudenswaardig orgel in het geding is.

Kwaliteit en ontwikkeling

Om te kunnen functioneren als mentor is elementaire kennis van het orgel en zijn functioneren een vereiste. Mentoren kunnen (op basisniveau) een toetsinstrument bespelen.

Alvorens inspecties uit te kunnen voeren ondergaat de aspirant-mentor een introductie, die in ieder geval bestaat uit:

- Het eigen maken van de (kennis van de) module Orgelbouw, zoals die wordt gebruikt bij de opleiding Kerkmusicus III;
- Deelname aan een praktijk-workshop onder leiding van een deskundige (een orgelbouwer of -adviseur);
- Bij hun eerste inspectie krijgen de mentoren begeleiding van een ervaren mentor.

De mentoren worden voorts in hun werk met het volgende ondersteund:

- training en opleiding door materiedeskundigen, zoals bijvoorbeeld orgelbouwers of orgeladviseurs;
- documentatie en naslagmateriaal;
- jaarlijkse trainingdagen waarbij opgedane ervaring centraal staat, niet alleen op het gebied van orgelbouw en - onderhoud, maar ook het gebruik van de instrumenten;
- Op individueel niveau kan een mentor zich desgewenst laten bijstaan door een ervaren mentor, die aan de vereniging verbonden is.

vmke.nl

Ontwikkeling netwerk 2023-2026

De vereniging beoogt een groeiend landelijk netwerk op te zetten van mentoren die een aantal orgels/locaties onder hun hoede nemen. Op dit moment (1 januari 2022) functioneren mentoren op 18 locaties.

Als in een regio of stedelijk gebied meerdere mentoren actief zijn, streeft de VMKE naar de vorming van mentoraatclusters. De binnen zo'n cluster actieve mentoren zouden dan in grote mate zelfstandig kunnen functioneren, daartoe al dan niet gefaciliteerd door een eveneens in de betreffende regio opererende organisatie. Zo'n cluster is binnen de regio bovendien in staat financiële bronnen aan te boren.

Inventarisatie en gebruik

Het is belangrijk niet alleen zicht te hebben op locaties met 'verweesde' instrumenten, maar ook contact te leggen en onderhouden met de eigenaren/beheerders. Er zijn verschillende bronnen die de VMKE-leden kunnen raadplegen om zicht te krijgen op 'verweesde' instrumenten: www.historischeorgels.nl, www.reliwiki.nl, www.kerkentellen.nl en uiteraard in voorkomend geval de websites van de betreffende (kerk)gebouwen. Dat neemt niet weg dat 'regionale bekendheid' voor VMKE-leden zeer zinvol is en kan leiden tot aanvullende informatie.

Publiciteit

Het orgelmentoraat is een relatief nieuw fenomeen dat het verdient om meer bekendheid te

krijgen. Het is daarom belangrijk dat de VMKE actief zoekt naar wegen om het mentoraat onder de aandacht te brengen. Daarbij komt dat eigenaren van verweesde orgels en potentiële mentoren zich uiteraard alleen maar melden als zij er over hebben gehoord of gelezen.

Gegevensopslag en -deling

De inspectierapporten die de mentoren opmaken, leveren informatie op over de toestand waarin het instrument verkeert. De VMKE wil die informatie delen met organisaties die databestanden beheren waarvoor deze informatie van belang is. Primair denken wij aan het Nationaal Instituut voor Orgelkunst (NIVO) en de Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed (RCE). Met het NIVO is inmiddels een vorm van samenwerking gerealiseerd, die erin bestaat dat deze organisatie een app beschikbaar stelt aan mentoren waarin zij hun inspectiebevindingen registreren. Die bevindingen worden getransporteerd naar de database van het NIVO.

Financiële kaders

Kosten worden gemaakt voor deskundigheidsbevordering, waartoe regelmatig bijeenkomsten worden gehouden met inschakeling van deskundige professionals (orgeladviseurs, orgelbouwers), voor onkostenvergoedingen en een kleine overhead.

Inkomsten komen uit de vergoeding die eigenaren/beheerders van gebouwen met (verweesde) orgels betalen voor het jaarlijkse inspectierapport.

Zeker in een opbouwfase is echter aanvullende financiering noodzakelijk. Op basis van een begroting gaat de vereniging op zoek naar extra middelen.

www.vmke.nl
www.nationaalinstituutorgelkunst.nl
www.vriendenvanhetorgel.nl

vmke.nl